

HET BOEDAPEST PROTOCOL

**ZIJN DE NAZI'S IN DE TWEDE WERELDOORLOG
WEL ECHT VERSLAGEN?**

Adam LeBor

BBNC uitgevers
Rotterdam, 2010

Voor iedereen bij *Budapest Week*.
Azok voltak a szép napok, barátaim.

*‘Ik ben ervan overtuigd dat over vijftig jaar mensen niet meer
in termen van landen denken.’*

Joseph Goebbels, september 1940

PROLOOG

Boedapest, november 1944

Alleen de gelukkigen werden begraven.

Miklos Farkas stapte over het bevroren lichaam van de vrouw heen en klikte de koffer open die ze nog stevig in haar hand hield geklemd. De koffer was leeg. Hij liep snel verder over de Karoly-boulevard, zijn dunne jas strak om zich heen geslagen. Zijn overlevingsinstinct had al lang geleden het laatste restje schaamte om de doden te bestelen verdrongen. De stoep was bedekt met een laag ijs en het sneeuwde hard; de wind zwiepte in zijn gezicht. Hij kon rook en cordiet ruiken, en het steengruis van de verwoeste flatgebouwen proeven. Er lag een dood paard op straat. De poort naar de Dohanystraat lag zo'n honderd meter achter hem. Zijn eindbestemming was nog zeven minuten lopen, het SS-hoofdkwartier in Het Savoy.

De gewapende mannen kwamen plotseling uit het donker tevoorschijn en glimlachten hebzuchtig toen ze Miklos zagen. Het waren er twee: de ene was dun en lang, met een spitse neus en een hangsnor, en hij had een zilveren mezoëza, een joodse deurversiering, op zijn jasje gespeld. De andere, een gedrongen man met een rood gezicht, hupte zenuwachtig op en neer. Ze droegen een baret en legerjas, met een vierpuntig kruis op hun armband. Hun laarzen waren omwikkeld met lagen geel perkament, waarvan de inkt van de Hebreeuwse letters de sneeuw besmeurde.

De lange sloeg met zijn geweer Miklos in zijn buik. Miklos hapte naar adem en deed een paar stappen naar voren, struikelend over de ijzige stoep. Hij ging moeizaam weer rechtop staan en hief zijn rechterhand. Het hart bonkte hem in de keel.

'Broeders', zei hij, terwijl hij de fascistische groet bracht. 'Ik zag jullie niet.' Hij liet zijn pas zien en probeerde zijn handen te bevelen niet te trillen. De kleine man liep om Miklos heen. Hij

bekeek hem van top tot teen en prikte hem een paar keer met zijn pistool. ‘Broeder? Ik dacht het niet. Lijkt mij eerder een jood,’ riep hij met schelle stem, als een opgewonden schooljongetje.

‘Ik? Een jood? Je maakt zeker een grapje. Als er iemand op een jood lijkt, ben jij het. Schiet maar,’ zei Miklos smalend. Hij spuugde op de grond. ‘Maar dan heb je wel een probleem met de SS.’

‘De SS?’ zei de lange man spottend. ‘Dat zullen we nog wel eens zien. Dit is Hongarije, niet Duitsland.’ Hij zette de loop van zijn geweer onder Miklos’ kin, en drukte hem hardhandig in het zachte vlees rond zijn keel.

Miklos kreunde van de pijn toen zijn hoofd ver achterover werd geduwd.

‘Hoofd omhoog, omhoog. Ja, zo hoort het. Deze pas hier zegt dat jij Miklos Kovacs bent. Eén meter vijftientig, lichtbruin haar, blauwe ogen.’ Hij tuurde naar Miklos en keek weer naar de pas. ‘Speciale dispensatie van het Duitse hoofdkwartier om na de avondklok op straat te zijn vanwege je *waardevolle* oorlogswerkzaamheden in Het Savoy. Aardig. Maar niet genoeg, Miklos Kuhn,’ zei hij, terwijl hij het geweer nog harder tegen Miklos’ keel drukte.

‘Mijn naam is Miklos Kovacs. Dat staat er toch, zwart op wit.’ Miklos probeerde te slikken, maar de loop werd hard in zijn keel geduwd.

‘Kuhn, Cohen, maakt niet uit. Laten we eens kijken wie je echt bent. Begin maar te bidden, Kuhn-Cohen,’ zei hij, terwijl hij de loop weghaalde.

Voor de Duitsers was het vermoorden van joden dagelijks werk. Voor het Pijlenkruis, hun nationaalsocialistische bondgenoten in Hongarije, was het een pleziertje, eentje waar ze nog meer van genoten naarmate de Russen dichterbij kwamen.

‘Onze Vader, die in de hemel zijt,’ begon Miklos kuchend en hakkelend. Hij ging verder: ‘Uw Naam worde geheiligd, Uw Rijk kome, Uw wil geschiedde op aarde zoals in de hemel, Geef ons heden ons dagelijks brood, En vergeef ons onze schuld...’

‘Afmaken,’ gromde de schutter. Dicht bij de rivier sloeg een granaat in, die de ramen deed rammelen. ‘En snel.’

Miklos ging vloeiend verder: ‘Want van U is het koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid, tot in eeuwigheid. Amen.’ Hij sloeg zelfbewust een kruis.

De lange man liet zijn geweer zakken en speelde even met zijn snor, terwijl hij Miklos aankeek. ‘Niet slecht. Helemaal niet slecht. Maar iedereen kan een gebed uit zijn hoofd leren. Laat maar zakken.’

‘Ja, dat kan je uit je hoofd leren,’ piepte de kleinere man.

‘Ben je gestoord? Hij vriest eraf,’ protesteerde Miklos.

De lange man stompte hem hard met de kolf van het geweer in de borst.

‘Spreek. Me. Niet. Tegen,’ zei hij, langzaam en weloverwogen.

Miklos deinsde terug. Hij stommelde achteruit tegen de muur en gleed uit op het ijs. In zijn val kwam hij met zijn wang hard op de grond terecht. Ze trokken hem aan zijn armen overeind tot hij op zijn knieën zat. De kleinere man draaide Miklos’ arm achter zijn rug en duwde zijn hoofd naar beneden. Lachend duwde hij zijn pistool tegen Miklos’ nek.

‘Wie is er aan de beurt?’ vroeg hij.

‘Ik weet het niet meer,’ zei de lange man. ‘Ik denk dat ik de laatste heb gedaan. Of was jij het?’

Miklos begon hevig te rillen, terwijl er een ijskoud stroompje water over zijn rug liep. Hij probeerde het gezicht van zijn vrouw, Ruth, te zien, maar het enige wat hij zag was de grijze, ijzige stoep. Hij voelde een koude woede in zich opkomen. *Niet nu. Niet zo.* Hij probeerde los te komen, maar de man met het pistool draaide zijn arm verder omhoog. Een stekende pijn schoot door zijn rug. De lange man richtte zijn geweer op Miklos’ hoofd. Hij zette zich schrap, sloot zijn ogen en beet op zijn lip. Zijn ademhaling was oppervlakkig en onregelmatig.

‘Doe jezelf een plezier, Kuhn. Blijf even stil zitten, dan zijn we sneller klaar. Anders wordt het een grote knoeiboel,’ zei de kleine man. Hij schroefde de loop van zijn pistool tegen Miklos’ nek.

Een chique, zwarte Grosser Mercedes reed hun kant op, met twee wapperende nazi-vlaggetjes boven de koplampen. De auto stopte plotseling, gleed iets door over de ijzige weg, en de deuren vlogen open.

Een SS-officier in gala-uniform sprong uit de auto. Zijn adjudant stapte aan de andere kant uit, met een machinegeweer in de aanslag, en ging tegenover de Hongaren staan.

‘Halt! Geweren neer,’ beval de SS-officier.

De Hongaren lieten hun geweren zakken en deden een stap achteruit. Miklos ging langzaam staan en stak zijn handen omhoog. De Duitsers liepen resoluut op hen af.

De lange man wees naar Miklos en glimlachte wat zenuwachtig. ‘Alsjeblieft, voor jullie. Een jood.’

De SS-officier haalde zijn Luger uit zijn holster en richtte hem op de twee mannen van het Pijlenkruis. Het schot weergalmde door de straten en er verscheen een groot gat in de muur achter de mannen. Ze sprongen opzij, met een blik van angst op hun gezicht. De SS-officier vuurde nog twee schoten af, richtend vlak voor de voeten van de twee mannen. De kleine man trilde van angst; naast zijn been verspreidde zich een gele vlek in de sneeuw.

Miklos liet zijn handen zakken en veegde zijn mond af; hij proefde bloed. Hij bekeek de Duitser. Hij was lang en had een bleek gezicht. Zijn haar was zo blond dat het bijna wit was, en hij had scherpe gelaatstreken en intelligente, blauwe ogen. Zijn linkermouw was leeg en was op zijn jasje vastgespeld. Friedrich Vautker was de jongste kolonel in de Waffen-SS. Door de oorlog had hij snel promotie gemaakt. Hij knikte naar Miklos. Miklos knikte terug, voorzichtig, met een bonkend hart.

‘Deze man werkt voor ons. Is dat duidelijk, Hongaarse ezels?’ beet Vautker de twee mannen van het Pijlenkruis toe. ‘Jullie stinken naar drank. Geen wonder dat de Russen voor de poort staan.’

Vautker deed zijn pistool weer terug in zijn holster. Hij trok de zilveren mezoëza van de jas van de lange moordenaar, waardoor de stof scheurde. Er kwam een militaire vrachtwagen ratelend aanrijden. Twee rijen Duitse soldaten zaten tegenover elkaar, ge-

kleed in hun winterjassen, op weg naar het front. De chauffeur ging langzamer rijden om te kijken wat er aan de hand was en stopte.

‘Problemen?’ vroeg hij, terwijl hij weer even gas gaf. De wagen begon te schudden toen de waterige benzine door de motor liep. Een paar Duitse soldaten draaiden zich om.

‘Nu niet, nee,’ zei Vautker. ‘Waar gaan jullie naartoe?’

‘Oostelijke sector. Het rode leger maakt ons in. Volgens het hoofdkwartier zijn er daar troepen nodig.’

Vautker knipte met zijn vingers richting de twee Hongaren. ‘Neem hen ook maar mee. Voor de frontlinie.’

De mannen probeerden te protesteren. Zes potige soldaten sprongen uit de wagen en duwden hen naar binnen. De vrachtwagen reed hortend en stotend weg, met de Hongaren achterin, piepend als jonge katjes.

De SS-officier woog de zilveren mezeza in zijn hand en gaf hem aan Miklos. ‘Alsjeblieft, meneer *Kovacs*. Deze is vast wel iets waard. Kom, instappen.’

* * *

Miklos’ armen deden pijn onder het gewicht van het zilveren dienblad vol champagneglazen. Zijn hoofd bonsde, zijn nek deed zeer en zijn knieën klopten door de pijn, maar hij probeerde zich op zijn werk te concentreren. Het diner werd opgediend in de kelder van Het Savoy. Er hingen zware zwarte gordijnen aan de muur, die van het plafond tot de vloer reikten. De kaarsen flakkerden; de was drupte op de tafelkleden. Een pianist speelde fragmenten uit Franz Lehars *Die Lustige Witwe*, Hitlers favoriete operette. Er waren een paar dozijn mensen in de kille kamer. Een aantal ervan droeg zwarte SS-uniformen, of grijze legeruniformen, maar de meeste leken burgers te zijn. Een handvol vrouwen zat te bibberen in hun cocktailjurkjes. Twee mannen in pak stonden aan de rand van de groep. Beide wuifden het aanbod van champagne weg. Aan hun accent te horen kwamen ze uit Zürich, viel Miklos op.

Miklos bleef staan bij een beroemde actrice uit Boedapest, een vrouw met rood haar in een blauwe, zijden jurk. Ze keek Miklos vragend aan, dronk een glas champagne in twee slokken leeg en pakte direct een tweede glas; haar blauwe ogen keken glazig en vaag.

De eerste kelner van Het Savoy wenkte Miklos, terwijl de andere obers eten uit de keuken brachten. Aladar Nagy was de butler geweest van de familie Farkas. Hij had aan het roer gestaan in hun stadsresidentie, een villa met vijftien kamers aan het einde van de Andrassyiaan. Hij was gedrongen en vrij dik, had een rond gezicht en vrolijke bruine ogen. ‘Ze zou je nog moeten herkennen. Ik heb haar vaak genoeg bediend bij jullie thuis,’ mompelde hij.

Miklos glimlachte gemaakt. ‘Ja, toen we nog een huis hadden.’

De villa van de familie Farkas was in maart door de Duitsers onteigend, drie dagen nadat ze het land waren binnengevallen. Nagy werd ontslagen, maar kon al snel weer aan het werk in Het Savoy, waar hij ook een baantje voor Miklos had geregeld als ober. Op deze manier had Miklos toegang tot een van de kostbaarste producten deze winter in Boedapest: eten.

‘En je vader?’ vroeg Aladar.

Baron Lajos Farkas, vriend – of zo dacht hij – van het Hongaarse staatshoofd, admiraal Horthy, was gearresteerd nadat zijn huis in beslag was genomen en daarna verdwenen. De familie had een paar weken later een ansichtkaart gekregen uit Mauthausen in Oostenrijk, maar het handschrift was niet van de baron geweest.

Miklos schudde zijn hoofd. ‘Geen nieuws.’

‘En Ruth?’

Miklos glimlachte. ‘Ze leeft nog. Ik vraag me soms af hoe. Als ik haar wat eten breng, geeft ze het weg. En hoe gaat het met jou?’

‘Ze hebben mijn zoon naar het front gestuurd,’ zei Aladar. Zijn stem brak. ‘Zestien jaar. Ze gaven hem een geweer uit de Eerste Wereldoorlog. Hij heeft nog nooit geschoten. Zijn moeder blijft maar huilen.’

Miklos schudde zijn hoofd en legde zijn hand op Aladars schou-

der. Hij liep terug naar de groep. De kamer rook naar sigaretten, parfum en alcohol, en de gasten lachten hard, ietwat hysterisch. Miklos staarde vol verwondering naar de mannen en vrouwen die zich volpropten met eten. Zijn mond vulde zich met speeksel: ganzenlever en knapperige, in vet gebakken aardappelen, geroosterde eend met allerlei soorten groente, en biefstuk drijvend in romige pepersaus. Voor de borden stond een rij stoffige wijnflessen. Een paar minuten lopen vanaf deze plek stierven er mensen van de honger.

Kolonel Vautker wenkte hem, terwijl hij zichzelf een groot glas rode wijn inschonk. ‘Zeg, Kovacs, de Russen zullen hier zo wel voor de deur staan. Doe jij een goed woordje voor me? Vertel je ze hoe ik je heb gered van het Pijlenkruis? Dat is misschien wel nodig.’

Miklos knikte. ‘Natuurlijk, meneer. Als ik kan helpen,’ antwoordde hij, zonder een spier te vertrekken.

Vautker draaide zich om naar de rossige actrice die naast hem zat, en legde zijn arm op de rugleuning van haar stoel. Ze glimlachte uitnodigend.

Miklos liep terug naar de keuken van Het Savoy. Het was er warm en bedompt, en het stonk er naar vet en kooklucht. De muren begonnen te zwaaien; Miklos was bang dat hij zou flauwvallen. Hij schonk een glas water in en ging even zitten tot de maaltijd voorbij was en, zoals kolonel Vautker het noemde, het tijd was om ‘zaken te doen’. De deuren werden gesloten en de obers kwamen binnenlopen met de restjes. Miklos stak zijn hand uit naar een ganzenpoot, waarvan amper was gegeten. Een dunne, gebochelde man griste de poot voor zijn neus weg. Diens ogen glommen terwijl hij het vette vlees in zijn zak stopte. Er knapte iets in Miklos en hij schoot naar voren, zijn rechtervuist in de aanslag. De dunne man pakte een keukenmes. Aladar ging tussen hen in staan. Hij legde een hand op Miklos’ borst en hield zijn hand open voor de dunne man. Deze gaf Aladar het mes. Aladar zei: ‘Er wordt buiten genoeg gevochten. Als je hier wilt blijven werken, doe je dat hier niet. Handen schudden.’

De twee mannen gaven elkaar een hand zoals Aladar had opgedragen. Aladar pakte Miklos' arm en nam hem apart. 'Maak je geen zorgen. Er blijft genoeg voor je over. Kom.'

Aladar bedankte het personeel en stuurde ze naar huis, elk met een doos vol kliekjes. Miklos schoof de borden aan de kant en pakte een bord met kip en aardappelen. Hij kauwde langzaam en voorzichtig. Het vette eten was moeilijk verteerbaar door zijn oorlogsdieet. Aladar schonk een glas rode wijn voor hem in.

'Hoeveel tijd hebben ze nog, denk je?' vroeg Aladar.

'Het duurt gelukkig niet lang meer. De Russen hebben de stad omsingeld. Ze hebben genoeg granaten, zoals je kunt horen. De Duitse toevoerlijnen zijn afgesneden. Ik hoorde dat er generaals zijn die zich willen overgeven, maar ze mogen niet van Hitler. Het Pijlenkruis is grotendeels naar het Westen gevlucht. De Russen nemen de stad huis na huis in, kamer na kamer. Het kan weken duren. Of dagen.'

Aladar knikte. 'Ik ben niet voor de communisten. Maar ik wil gewoon dat het zo snel mogelijk voorbij is. Dat mijn jongen weer naar huis kan komen. Wat ga jij doen als de Ivans komen?'

Miklos haalde zijn schouders op. 'Ons leven weer proberen op te bouwen, denk ik.'

'Blijf je wel? Na wat er is gebeurd?'

'Natuurlijk. We zijn Hongaren.' Miklos prikte een stukje kip en wat aardappel aan zijn vork. 'Maar wat zijn die gekken hier nu aan het doen? Dit is niet echt het moment voor een feestje.'

'Het is erg vreemd. Die twee Zwitserse pakken kwamen een paar dagen geleden ineens aanzetten.' Aladar zweeg even. 'Vanochtend was het een en al hectiek hier. Het hele hotel werd binnenstebuiten gekeerd.'

'Waarom?'

'Er waren documenten verdwenen. De pakken gingen helemaal door het lint.'

'Hebben ze de documenten gevonden?' vroeg Miklos.

Aladar glimlachte en schonk nog wat wijn in. 'Drink maar op. Straks is er alleen nog wodka.'